

III L

♀

TPG TPK TTK

Eesti valmisriiete- ja
tellimisteäri

A. Valdson

Tartu, Aleksandri 1.
TELEFON 12-66.

KÕIGI KODUMAA RIIDE-
VABRIKUTE SAA-
DUSED ALATI
SUURES VALI-
KUS LAOS. :-:

Kõige odavam ostukoht
on

K. Jaik'i

kirjutusmaterjali, paberi,
tapeti ja raamatukauplus

Tartus, Suurturg 11.

Müük suurel ja väikesel
arvul.

==== Tuntud ====

soodne ostukoht

**õpilastele kõigi
koolitarvete ala-
delt on olnud ja
jäab**

**POSTIMEHE
RAAMATUKAUPlus**

Õpilased!

kõige soodsamini ostate
õppevahendeid

F. Vanatalu
ärist

TARTUS,
Promenadi tän. 5.
Telefon 3-97.

I I L

TARTU POEGLASTEGÜMNAASIUMI, POEGLASTEKESK- KOOLI JA TEHNIKAKOOLI ÕPILASKONNA AJAKIRI.

TOIMETUS: Vastutav toimetaja — õpet. J. Konks, päätoimetaja — E. Karindi, tegev-
toimetaja — A. Stanovitš, toimetuse liikmed: V. Siska, A. Sarv, R. Uus-
tal, J. Estam ja J. Äärma.

IV aastakäik.

NOVEMBER 1936.

Nr. 1.

Riigipäevastiku

M. 1515 (5. 1. 3)

Enam kohusetunnet!

Suur hulk ei suuda kuigi palju ära teha, kui valitsevad lahkkelid; väike pere võib väga palju korda saata, kui ta rühhib ülesseatud eesmärkide poole üksmeelselt, raugemata visadusega. On ilus jutt isast, kes sidus seitse keppi kimpu ja käskis poegadel seda kimpu katki murda. Poegadele osutus see võimatuks; ometi sai isa sellega kergesti hakkama, murdes iga kepi üksikult.

Meie kooli õpilased ja õpetajad on omaette pere. See pere suudab mõndagi, kui pere iga liige, olgu ta õpetaja või õpilane, on teadlik oma kohustustest. Kõikide meie kohus on oma võimete kohaselt hoolitseda ja kaasa aidata selleks, et meie peres valitseks raugemata töötahe ja visa püüdmine oma sihtide saavutamisel. Valitsegu kõikides meie ühistes ettevõtetes üksmeel ja üksteisest arusaamine!

Teil, noored, on energiat ülikülluses. Teil jätkub teda õppimiseks, aga teda jääb veel küllalt järele mitmesugusteks muudeks harrastusteks. See jääk otsib väljapääsu. Suunake tema õigetele ja ausatele radadele. Püüdke sinna poole, et ka teist sirguksid mehed — selle sõna tõsisel mõttes. Täismees on see, kes on aus oma tegudes, kes peab oma antud sõna igasuguses olukorras, kel jätkub julgust tõtt ütelda ning tõe eest seista. Enam kohusetunnet oma otsekoheste ülesannete täitmisel, enam kohusetunnet oma kaasõpilaste, oma kooli vastu, — siis sirgute täismeeteks, kellel jätkub kohusetunnet ka oma rahva ja riigi vastu; siis viite eesti rahva vastu paremale tulevikule, mis on teie suurim ja õilsaim ülesanne.

Inspektor K. Maasik.

*Noor käsi on tüüril
ja õhkuvad huuled . . .*

(Gustav Suits.)

Noored, hakakem varakult ise juhtima oma elulaeva! Tõrjuge eemale võõrad laevajuhid ja haarakem ise tüür! Harjutagem varakult hoidma endi käsi tüüril, sest meie eneste juhtimisel sõidab meie elulaev kõige otsemat teed sadamasse. Ärgem laskem end hirmutada ja mõjutada udust või pimedusest; hoidkem suund ikka otse edasi!

Noorus on töö ja tegude aeg.

Noorus on rõõmu ja õnne aeg.

Noored, tehkem tööd ja olgem rõõmsad!

Kaljo Luik

TPG, TPK ja TTK õpilaskonna
vanem.

Toimetuselt.

Toimetusele on saabunud käesoleva „Ili“ numbri jaoks kaastöid väga mitmekesistelt aladelt. Siinkohal tahaksime peatuda veidi kaastööde kvaliteedi juures. Üldiselt on esitatud tööd kaunis head, kuid esineb ka lüngalisi kohti. Üks selliseist on ilukirjanduslike tööde vähesus. On esitatud küll mitmesuguseid katseid, kuid suurem enamik neist ei vastanud ajakirja nõuetavale tasemele.

Mis puutub luuletistesse, siis näib meie peres kujunevat päris hea luuletajate eliit. Isegi noorematest klassidest on esitatud sugugi mitte halbu töid.

Kuna õpilaskonna ajakiri peaks pakkuma läbilõike õpilaste võimeist, oléks vajalik veel intensiivsem osavõtt ajakirja sisustamisest. Toimetus loodab, et tulevikus „Ili“ suudab pakkuda veel paremat.

Meie kool seisab oma 56. aastapäeva pühitsemise ees. Üle poole sajandi on ta saatnud haritud jõude ellu. Ühenduses aastapäevaga korraldab kool peo „Vanemuise“ ruumides mitmekesise eeskavaga. Et pidu kujuneks meeleolukaks ja leiaks rohket osavõttu, on vajalik iga õpilase kaasabi.

Soovime lugejaile edu aastapäevaks ja lõppevaks semestriks!

A. Stanovitš.

Tasane palve.

Olen väsinud ja nagu haige olen,
ma vajan puhkust, unustust ja und —
Olen väsinud — ja hetkeks silmad sulen
mu unelmail käes kadumise tund:

tahan unustada, rahu tahan.
Küllalt kannatasin — rahu tahan.

Unetuid on olnud öid, öid tulvil õnnest
ja valu oli, oli armastust —
Vajan rahu — midagi ei taha ilmast
põrm kõik, kõik vajab unustust.

Palve tasase loed selle silmist —
Vaikusesse ruttan ilmast karmist.

Carpe diem!

See vanade roomlaste aja kasutamise põhimõte on tänapäeval omandanud veel suurema ja laialatuslikuma tähtsuse, kui Rooma riigi languse eelpäevadel selles maailma vanemas kultuurihoovuse ülespulbitsemise kohas. Carpe diem! See tähendas roomlaste elunautluse põhimõtte viimistletumat väljendit. Mitte hetkegi kaotada oma Bachhusele ohverdatud elupäevist, see oli roomlase põhimõte.

Kuid Rooma riik langes. Tähen-dab — midagi nagu puudus. Midagi pidi olema korrast ära selles vana maailma vägevaimas impeeriumis. Tulid tõmmud hunnid Aasia lagendikelt ja Venemaa steppidest, tulid sasihabemetega blondid gootid ja teised barbarid. Nad magasid hobuste seljas ja söid nagu loomad. Aga nende ürgne jõud osutus tugevamaks kui Rooma tsivilisatsioon. Pidi olema mingi põhjus selleks, et kultuuri läte ja uhked roomlased alistati. Julgen oletada, et see oli roomlaste põhimõte, õieti mitte põhimõte ise, vaid selle tõlgitsus. See tõlgitsus oli põhjuseks, et Roomas oli maad võtnud sisemine nõrkus ja lokkas korrupsioon. Roomlane oli muutunud oma põhi-mõtte orjaks. Veinilauast diivanile tuikuvast kangelasest olid kadunud elumahlad, tema soontes voolas alkohol ja tema mõtted olid kontsentreeritud vaid nautlusele. Kadunud oli see roomlane, kelle vaprust kiites ütles Phyrros: „Veel üks selline võit ja ma olen laostunud.“ Kadunud oli kuulsa Kartaago hirmsaim vaenlane. Inimese enda loodud põhimõte oli hukutanud tema.

Roomlane oli kaotanud oskuse seda põhimõtet rakendada. See oli nagu kratt, kes tööpuudusel kägistab oma peremehe.

Ajalugu kordub, üteldakse. Meie kohus on selle teesi kummutamine. Oleks tõepoolest kurioosum, kui praegune kultuurmaailm peaks järg-nema Rooma saatusele. On aeg näidata, et suudame õppida ajaloost. Seepärast — kõrvale jätta sellist sisukat mõtet oleks ülekohtus — peaksime leidma sellele uue tõlgit-suse. Kasustagem aega ülesehitavaks tööks, millest iga liigutuse kohta võime ütelda, et see annab praegusaja maailmale midagi juurde.

Eriti meie, noored, peaksime varakult kontrollima selle põhimõtte tõlgitsuse aluseid enda juures. Oleme element, mida Kristus nimetab maa soolaks ja hoiatab tema tuimumise eest. Peame olema jõu-masinaks sellele maailmakolossile. Aga — kuidas? Kas peaksime võtma kätte reisikepi ja minema „välja maailma“, et jutlustada rahvale üles-ehitavast tööst, loomisrõõmest, inim-õigustest ja kultuuri tarvidusest? Kas peaksime ise tegelikult asuma kultuuritööle, et kõiki võimeid raken-dada tegevusse, mis peab inimkonna viima vastu täielikule maailmasala-duste mõistmisele? Või peaksime, nagu soovivad mõned, asuma kõige lihtsamate ülesannete täitmi-sele, sukelduma igasse argipäeva piasiasjakesesse, järjekindlalt veere-tama eemale iga eluteele sattunud raskuse, eranditult kõik, et ei jääks lüngalisi kohti meie tõe ja arengusse. On ju inimkonna areng suu-remal või vähemal määral olenev

Foto A. Sarv.

iga üksikliikme tegevusest. Kui üksikliige jätab lüngad sisse oma arengusse, siis projitseeruvad need kogu inimsoo arengusse. Kuigi möödunud ajalugu on nii pikk, et meile tundub, nagu oleks see igavik, siiski on ta tegelikult vaid murdoosa sellest teest, mida maailm ja inimessugu peab läbima, et jõuda täiusele. Oleme alles alusmüüre püstitamas sellele inimkonna hiiglehitisele. Seepärast on kahekordselt tähtis, et meie hoolitseksime selle eest, et kultuurikivimist alusmüüridesse ei jääks tühemikke. Muidu võivad valmiva hoone massiivsed seinad purustada alusmüüri ja korduks ajalugu nagu viiendal sajandil.

Seepärast — olgem üksmeelsed nagu termiidid ja kasustagem ökonoomiliselt aega. Andkem maailmale ja võtkem maailmalt elamusi, mis arendavad meid, loogem uusi väärtusi.

On noori, kes ütlevad ühe omaaegse Prantsuse riigimehe sõnadega: „Pärast meid tulgu kas või veeuputus!“ Nad kinnitavad endale ja teistele, et kogu maailma areng ei huvita neid põrmugi. Kui ainult nemad saaksid oma elu võimalikult mugavalt ära elada, oleks kõik korras. Ja lõpuks polevat tähtis, kas maailm nende suhtes kaotab või võidab, sest neil polevat sellest niikuinii midagi kasu. Nemad lähevad mitteolelusse ja ei kaota midagi sellega, et pole pead murdnud selle „rumala“ maailma arengu pärast.

Need noored, omandanud roomlaste põhimõtte puhtroomaliku tõlgitsuse, on haiged kohad meie ühiskonnas, sest neile pole selge, et inimese elu pole lõpuks midagi väärt, kui temale sisu ei anna üldkasulikud ideed. Elu kaotab oma tuuma, kui elatakse ainult elu pärast. Niisugused inimesed

petavad end tühjade koortega ja loovad endale illusiooni, nagu oleksid nemad jõudnud elusisu maitsmisele ja tunnetusele.

On tähtis, et inimene rakendaks end ühiskonna ja tema arengu teenistusse. Siis võib ta rahuldustundega elada, saavutada oma isikliku

õnne ja surra, sest ühiskond elab edasi. Mida paremini oleme kasutanud oma piiratud elu ja veel lühemat aega, mille jooksul oleme teovõimelised, seda rahuldatumalt võime kord oma elutööle tagasi vaadata ja — kaduda.

Carpe diem!

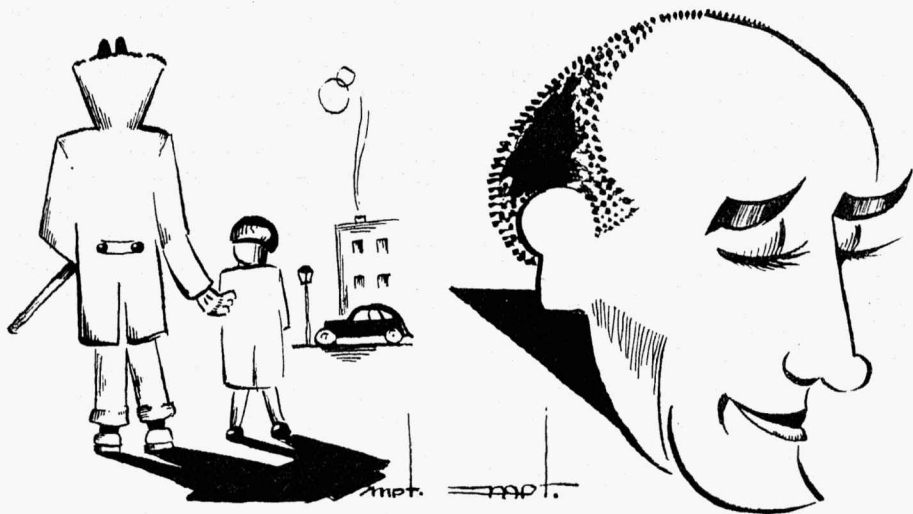
Imant Rebane.

Torm metsas.

Tuul kihutab halle pilverünkaid üle hallide ja lagedate põldude. Ta rebib ja piitsutab neid oma külmade ja vihmadest märgade kätega; ta on kui tohutu karjane ääretul karjamaal, kes põgeneb maaväringu eest. Ikka suuremad ja suuremad kahlud halle koonlaid ruttavad üle metsade. Tuul raputab räästaid, otsib lehti maast ja kõrsi õuedelt, kuid ei jaksa neid kaugele kanda.

Siis raputab ta pilvi ja paiskab alla külmi vihmagaraid.

Ta laseb edasi rutata oma murehallidel lammastel ja tungib metsaüksindusse. Siin hakkab ta tuusel-dama kuuskede mustjasrohelistes habemetes ja kaseite kirjudes pearätikutes. Noored puud kummardavad ta ees, vanad raputavad päid. Aga tuul el lepi sellega. Rae-vukalt rebib ta oksti ja lehti ja pil-

«Am Rande des Dschungels».

3 =

lub neid röskele samblale ja poristele sügishulkuritele metsaüksinduses — roobasteedele.

Puud oiglevad, ahastavad. See on kui suur hädakisa, siis ägav sosin ja oigamine. Tuul ise naerab võikalt ja vinguvalt. Üha suuremaks muutub torm, üha metsikumaks ta tants õhus ja metsa all põõsaste vahel. Puud värisevate sõrmedega hoiavad kinni maa-alustest konarikest ja kaisutavad ahastuses mulda. Sääb raksatab tüvi, puu tõmbub looka ja valulise kahinaga langeb alla. Oksad löövad vastu maad,

rebestavad samblateki, murduvad ja jäävad ripnema kui hiiglakotka murtud tiivad. Tuul rebib kuuskedelt veel samblatorte ja kaskedelt lehekulda ja naerab kahjurõmsalt ja vinguvalt. Siis põgeneb ta järele oma hooletusse jäetud pilvedele kui ulakas karjapoiss.

Aga metsas langeb puude okselt külmi piisku kui pisaraid ja vaikne sahin hiilib metsas ringi ja jutustab kõigiletuntud õudusi tormist ja laulab puude uljaid heitlusi ülistavaid laule.

E. Noorkukk.

Võrgud tormis.

*Lõunatuul kestvam ja võimsam ju näikse
puhudes tagant säält Sõrvemaa tipu;
aegajalt pilvedki katavad päikse —
käänab veel viimati idasse lipu? . . .*

*„Küllap vist merelt toob sagara koiduks,
annab ehk puhkuseks veidigi mahti.
Põndsele pinnale kulukski toiduks —
puhkegu kestvamaks sajuks või lahti!“*

*Mõeldud kui viimaks kõik soovid ja mõtted,
onni eest kalamees tuppa siis sammub . . .
Tekkinud vaikust kuid segavad tõtted —
varsti ka naabermees läve pääl tammub.*

*„Tere ka õhtust sul, naabermees!“ algab,
„tormi vist oodata.“ Lisab siis ruttu:
„Võrgud mul meres on,“ — või ta nüüd salgab —
„toome nad, enne kui hukuvad uttu!“*

*Meri on ühendand saarlased pereks,
kasvatand ühise kartmatu rahva:
sageli olnud nad võitmatuks vereks —
jätta ei sõpra nüüd randlane vahva!*

*Ühiselt sammuvad naabrid siis randa,
aetakse kaljast ju sügava poole.
Lõpuks kaks vahvat on lainete kanda,
kaljas neil lõhkumas tujukaid voole.*

*Iilist, mis päeval paistis nii väike,
puhkenud valla on rõkkavad rajud.
Ammugi juba on kadunud päike,
tunultega kaasas on vihased sajud.*

„Taga sääl mustava rannikupiiri“,
viibatab naaber mees, „ongi mu võrgud.
Paistab säält vahel ka sihttorni kiiri.“
—, Pole meil tundmatud tormised põrgud!“

Lõpuks ju sõnutud on mõningat aega,
Aga ei võrkusid silma nad ikka.
„Põrkas vist kokku allilma laega“,
hüüahtab abimees, taandudes pikka.

Vahepääl sadu on lakanud hetkeks.
„ongi säält!“ võrkude peremees hüüab.
Lihased tõmbuvad viimaseks retkeks —
võrke ju naaber mees haarata püüab.

Raksatus . . . kaljas siis korruga kõikus,
mürises ahtrisse vahune hari —
hüppedes siia ja sinna paat põikus:
purustas kaljase allveene kari . . .

Randlasi oodati tagasi koiduks,
aga nad koju tõi hiline eha:
mindi kui tooma vett õhtuseks toiduks,
kividelt leiti kaks randlasekeha . . .

Möödunud möllust ei räägita palju —
sünged on tormile järgnevad päevad . . .
Võitlus taas jätkumas merega valju —
pojad nüüd isade purjesid säevad.

11. 9. 36.

R. Uustal.

Noorsoolaagris Berliinis.

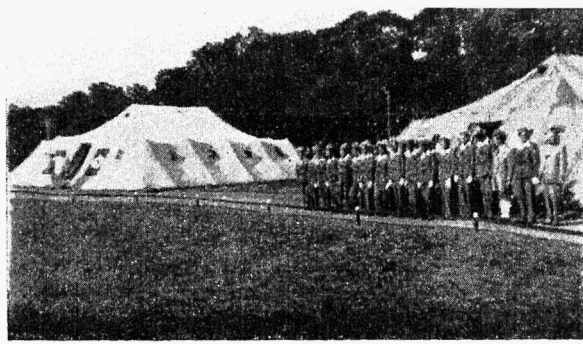
„Ma kutsun maailma noorust. . .“
lābistas āsja vōimas hūūd kogu
kultuurmaailma. 11. olūmpiaadile
Berliini koondusid rahvuste parimad
sportlased nāitama oma vōimeid.
Tervitatava nāhtusena oli seekordse
olūmpiaadi kohapealne tasuta jālgi-
mine vōimaldatud olūmpiaadist
osavōtjate maade noorsoole 16—18 a.
vanuses — igast riigist kolmekū-
nele spordipoisile, kes veetsid kolme-
nādalase noorsoolaagri aja maa-
ilma suurimaid vōistlusi vaadates ja
rahvuste vahel sõprussidemeid luues.
Osavōtjana Eesti koolipoiste grupist
lubatagu mul „lili“ lugejaile anda
vāike ūlevaade olūmpiaadist ja sel-
lega ūhenduses olevaist sūndmusist.
Jōudnud kolmekūmnētunnilise
rongisōidu järele Berliini, mōjub

olūmpialinn vāga imposantselt. Kōik-
jal elevus, kiirus ja ruttamine —
tihenenud rongideliikumine raud-
teil, majade aknaist lehvimas
punased haakristi- ja nende kõr-
val valgepōhjalised viisrōngalipud.
Olūmpiarōngaid vōib nāha kōigis
vōimalikes ja vōimatuis kohtades.
Nad uhkeldavad samuti 180 km
tunnikiirusega sōitvail kiirrongi-
vedureil, kui Berliini universaal-
kaubamajast ostetud tulemasinail
vōi mōne olūmpialinna tānavail
promeneeriva hiinatari kaelarātil.
Hiljem vōib isegi meie noorsoo-
laagri nugadel-kahvleil nāha kōike-
vallutanud mārki. Peatānav Unter
den Linden, mida mōōda sōidame
autobuses laagrisse, on sōna tōsis
mōttes sipelgapesa. Kuuskūmmend

meetrit laial tänaval liiguvad otsatud autokaravanid ja meie 10 km sõit kestab ligi tund! Jalutav rahvahulk lehvitab ja tervitab samuti kui inimesed üllatava täpsusega mööda- ja vastusõitvais autodes. Üle selle kirevuse lehvivad impotsantselt kümnete meetrite kõrgusele asetatud haakristi- ja olümpialipukangad.

Laagris järgneb meie pidulik vastuvõtt. Hitlerinoorte spaleeri vahelt sammume pealipumasti juurde, kus laagrijuhataja peab olümpiapidu tähtsust rõhutava kõne. Edasi selgub, et meie elukohaks on suur sõjaväetelk nagu igal rahvusrühkil. Laager on ehitatud saksa sõjaväe poolt ja on püütud kõigile elamist võrdlemisi mugavaks teha. Telkidesse, mis on koondatud ringis ümber pealipumasti, on sisse seatud elektrivalgustus ja vesivarustus. Iga telgigrupi ees on häälekõvendaja, mis levitab kogu päev ülekandeid olümpiavõistlustest ja muusikat. Laagris on veel oma postkontor, haigla ja lokaal. Meile uudiseks on kaugenägemisaparaat, mis kannab üle olümpiavõistlusi.

Laagrist osavõtjad 23. rahvusest moodustavad kireva pildi. Suurimat huvi osutatakse kreeka poistele, kes on lühikesis volditud rahvuseelikus ja pikis valgeis sukis. Huvitava vahemärkusena võiks lisada, et kandjate enda tõenduse järgi ühte seelikusse olevat läinud 30 m riidet! Üldiselt oli aga rõivastuses valitsemas suviülikond kõige mitmesugusemais kombinatsioones, näit. kanaadalastel punane kuub ja helevalged püksid jne. Läheks pikale kõike loetella. Valitses suur värvirikkus ja kirevus, kui hommikuti kogu noorsoolaagri koosseis marsis pisut rohkem kui 1 km kaugusele olümpiastaadionile. Rahvas

Ungari koolinoored olümpialaagris.

tänavail seisatus ja vaatas. Elevust suurendasid iga maa poiste omakeelsed marsilaulud. Võime uhked olla, et meie „Konnapoja laul“ ja muud on kõlanud Unter den Linden'il ja isegi olümpiastaadionil.

Laagrielus valitses kogu aja kettel korrapärasus — söögiaegadel, laagris, muul ajal enamasti olümpiastaadionil, kus toimusid kergejõustiku-, jalgpalli- ja ratsutamisvõistlused, kui ka ujumisstaadionil, kuna raskejõustikku „Deutschlandhalle's“ nägime vähem. Parimalgi tahtmisel polnud võimalik kõike näha, kuna olümpiamängude laaldane kava teostus ühel ajal erikohtades.

Kõige keskpunktiks on „Reichsportfeld“, kilomeetrite pikkune ja laiune väljak Saksa spordikeskuse ja kehakasvatuse ülikooli juures. Pääle eelnimetatud staadionide on siin mitmeid hoki, polo, jalg- ja korvpalli mänguplatse, ujumisbasseine ja väljakuid kergejõustiku jaoks. Võimsaim sellel väljakul on olümpiastaadion ühes poloväljaga (Malfeld) ja ujumisstaadioniga, mis peakellatorni ja muude tornidega moodustab mõjuva arhitektuurse terviku. Eeskujulikult hoolitsetud muru harmoneerib meeldivaltpunaste jooksuradadega ja vesi ujumisstaadioni sinipõhjalises ja valgeseinalises bas-

seinis sarnaneb kristallklaasile. Määratud tööd on kogu väljaku ehitamisel tehtud, tuhanded suured puud ümber istutatud, miljonid kuupmeetrid maapinda teise kohta viidud. Siia on ehitatud ka eriraudteejaam, mis on võimeline mõne minuti jooksul mõõda maailmalinna laiali saatma sajatuhandelise inimhulga olümpiastaadionilt.

Raudteejaam täitus ja tühjenes päeva jooksul mitu korda. Mängude algupoolel toimusid siin kergejõustikuvõistlused. Läheks pikale kirjeldada üksikute sportlaste esinemist. Kuigi pettusime oma tipumeeste esinemises, ei jäänud tänu meie võidukaile raskejõustiklasile ühessegi kolmest olümpia võidumastist meie sini-must-valge heiskamata. Enam kui ühe korra võisid ka eestlased rinna ette lüüa ja orkestrihelide saatel oma hümni laulda, mis sajatuhandelises inimhulgas siiski oli vaevalt kuuldav. Ümberolijad vaatavad näkku — kuidas need eestlased välja näevad. Paljudki polnud meie väikesest kodumaast peaaegu mitte midagi kuulnud ja vajusid mõtteisse, enne kui lausuisid: „Estland. . . ?“ Jõuad sa teadagi poolsada rahvust, keda siin võib kohata! Mõne tõmmu-nahkse Lõuna-Ameerika kodaniku kõrval näed läikivmusta neegrit jänkide maalt või „tõusva päikese maa“ pilusilmalist sportlast — igaüks omas dressis, mis on üllatavalt kirev.

Õhtuti korraldati olümpiastaadionil suuri pidustusi. Neist mõjuvaim ja hiilgavaim oli avapäeva õhtune võimlemispidu „olümpia noorus“, millest võtsid osa kümned tuhanded saksa noorsoost. Ettekan- ded sooritati väga täpselt mitmeti kostümeeritud esinejate gruppide poolt sümfooniaorkestri ning laulukoori ja helgiheitjate värviliste efek-

tide saatel. Kiiresti vahelduvad pildid tundusid muinasjutulistena, ja õigusega võidi seda lugeda maailma toredaimaks ja mõjurikkaimaks massesinemiseks. Huvipakkuv oli ka tantsu- ja muusikapidu, kus üksikute rahvuste tantsijate grupid ja orkestrid esitasid rahvuslikke lõbususi. Suurimat tähelepanu äratas Šveitsi 64-meheline, vanas sõjaväemundris trummideorkester. Õhtustest pidustustest võiks veel mainida suurt sõjaväeorkestrite kontserti ja saksa „töörinde“ pidu. Viimases mõjusid algupäraselt läikivate labidatega töölishulgad oma liigutustega. Mõlemad viimatinimetatud peod olid korraldatud peaaegu täiesti ainult Hitleri sõjaväe ja tööliste võimsuse demonstreerimiseks, olgugi et kogu olümpiamängude korralduseski oli väga palju rahvussotsialismi propaganda elemente.

Puudutades veel meie noorsoolaagrit, peab mainima, et sinne rahvustepere oli väga kirju, kuigi oli tegemist peagu ainult eurooplastega. Missugune keeltesegadus valitses telksöögisaalides söögiagadel! Kas on kuulnud huvitavaid hääli neist, kui laager täies koosseisus kuhugi allmaaraudteejaama lauluga sisse läks?! Aja jook- sul said selgeks peagu kõigi rahvuste tähtsamad marsilaulud ja hümnidki, mida pääle olümpiastaadioni kuulsime veel igal hommikul ja õhtul kui ka lõkkeeettekandeil. Laul oli Eesti poistegi tugevaim külg, laul ja söömine, milles meil võistlejaid peagu polnud. Päevase pingutava askeldamise tõttu sõi igamees enam kui kodus. Lõpupoole hakkasid enamvähem kõik antavad toidud maitsema.

Kirevad sündmused ja maailmalinlik müra olid tõesti väsitavad.

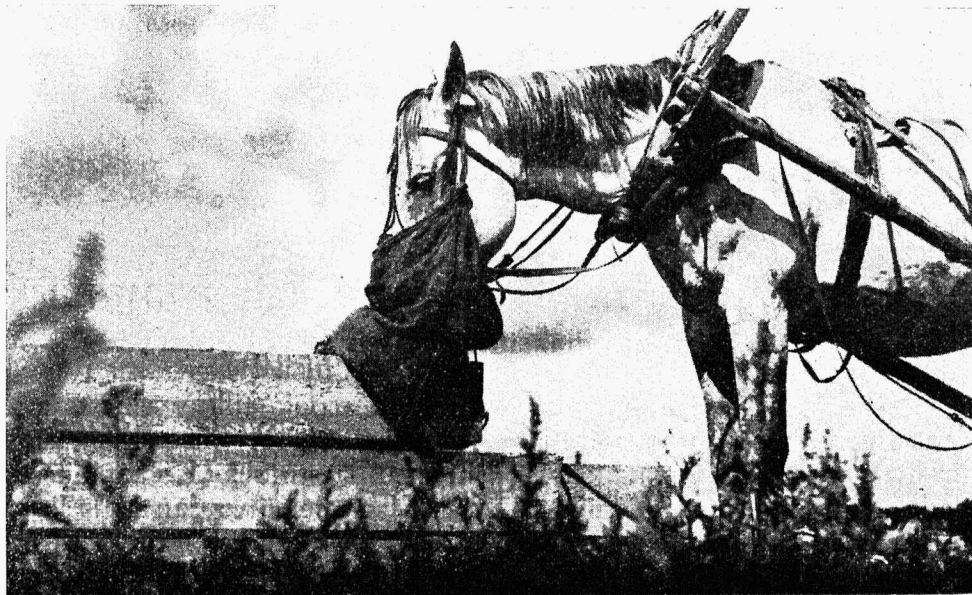

Foto A. Sarv.

Salapärasest kohinat, mis öösi sarnanes hiiglakäitise tumedale müriinale, oli atmosfäär täis 24 tundi päevas. Hommikul kell 7 äratas sarvehääl uinuva „maailma nooruse“ asumiseks päevase ülesande juurde, mis alati ei seisnud ainult võistluste jälgimises. Toimusid ka ekskursioonid vaatamisväärsesse kohtadesse, nagu Preisi kuningate residentsi Potsdami, 14 km kaugusel asuvasse olümpiakülla, kuulsasse Berliini Zoosse ja mujale. Huvitavaim oli sõit hitlerinoorte spordilaagrisse, kus esitati väga mitmesuguseid sportlike massiettekandeid. Siin nähtus, kui suurt tähtsust omistatakse noorsoo spordile. Viimasele on kulutatud hiiglasummasid, mis kõik on läinud eeskujulikkude ja hulgaliste sportimisabinõude soetamiseks. Rohkesti harrastamist leiab purilennuasjandus ja mudellennukid. Peab tähendama, et väga tähtsal kohal on poolsun-

duslikes hitlerinoorte organisatsioonis distsipliin. Kogu noorsugu on organiseeritud peaaegu sajabrotsendilisel.

Rääkides kord juba distsipliinist, võib öelda, et Itaalia poiste väline kord on võrdsel tasemel sakslaste omaga. Seevastu paistsid inglased silma välise distsipliini puudumisega: nende meeskond tundus seltskonnana, kus iga mees on omaette väljas, ega olnud nagu Eesti poisid, seda armastati palju rõhutada, oma maad esindamas.

Märkamatuult möödus kolm nädalat, mille kestel loodi tutvusi ja sõprussidemeid paljude maade noorsoo esindajate vahel, ja oli kätte jõudnud olümpiaadi lõpp. Olümpia mängude lõpetamiseremoonia oli väärikaks punktiks pinevaile võistlusile. 18 helgiheitjat ümber Berliini koondasid omad vägevad valgusjoad olümpiastaadioni kohale,

moodustades hiigelkupli. Kahuripaukude saatel ja olümpiakella helinal langetati olümpialipud, et jääda ootama järgmist kokkutulemist Tokios 1940.

Veel samal õhtul asusime ka meie, olles saanud kaasa rikkaliku toiduvara, teele kodumaa poole.

R. Mäekala

Võõraste tahtmist ei taha Maarjamaa.

(Õpilastöö 4. gümnaasiumi klassis klassitööna).

Raske ja rusuv on võõraste tahtmine. Tule ja mõõgaga nad ilmuvad vabadusest haljenda-vaile aasadele, verrega rüvetamaks maad. Rahva enesetunde nad põrmustavad, kanna kinnitavad võidetule kuklale. Lama, suu topi mulda ja piitsade vihinas pure endale hambad ihhu ning karju, ent ära tõuse — see on võõraste tahtmine!

Kord aegade hämaral valit- ses meie esivanemate tahtmine üle ühe maa. See oli maarahva maa, mustmullane, kuldseid ja tuumakaid viljateri oma üsas idandav. Mühavate tormide ja rajude kaisust tõusis too rand, mille rinda tallasid tarmukad mehed, nood kuulsad merevalitsejad. Kui sügisel vingusid üle maa rajude iilid, nad päästsid valla oma luiklaevad ning meritse kulgedes meremühinasse tormasid, toomaks kaugetelt randa- delt kuningatäre hoidma karja ja ketrama linu.

Siis aga ilmusid võõrad me maale. Tuli raudmees, käes

ühes tal mõök, tilkuv verest ja teises rist, sümbol sellest, kes käis inimsoo päästmiseks Kolgatal.

„Maarjale pühendan ma selle maa!“ nii hüüdis raudvõõras, kui tohutud laevad ahistasid maa vahel mere. „Lunastaja verega lunastagem neid, kes sammuvad pimeduses.“ Kristuse armuõpetusest oli saand ahel, mis pidi aheldama rahva enese- määramise.

Sünge öö pimedusse tõusis urihiitest suitsuvinasid ning loit- leval altaril ohverdanud, tormasid lahingusse mehed kodu ja tulevate põlvede õnne eest. Mõõgad kõlisesid vastu nuie ning paremad rahvapojad viisid oma loitleva elu vabaduse uri- altarile.

Ent hääbus jõud verest nõr- guvais võitlusis ning esivane- mate hinged seirasid Toonela rohtmail poegade hukku.

Maarjamaaks sai võidetu maa. Kungla õnnela asemele tekkis orjuse põrgu. Ööpimedas jaaniööl otsiti sammasrada sõna-

jalaõiele, urihiie mustavuses põlvitati puuslikkude jalgade ees ning kisendati Taara poole, ent hälviti verest tulvil mõisapõllul. Lunastaja võitis Taara ning rist aheldas rahva.

Ühed rahvad tulid, teised läksid läbi Maarjamaa, kui tuul oleks puistand haabade koltund lehti. Kõik nood võõrad sõdalased lõikasid valmind vilja. Sõjatulesid loitis merest mereni ning võõrad saagi järele sirutasid käe, penidena pureldes kondi kallal. Peninukid nuhkisid pagejaid ning nende jälgedes veretud varjukujud ilmusid tapatandreile: katk, nalg. Surmavikat niitis rahvast kui loogu. Sünk, täis kurbust ja leina oli too aeg, mille mornes helinAIS kajastus muinasjutuna esivanemate vabadus.

Ent koidang tuli kord järele öö, mis tulvil pisaraid. Üle maailma sähvisid pimedas öös pälgud, taevas oli kume priiu-

sest ning siis purunesid maailma kandvad sambad, mis pehastunud, mädad. Alt orust tõusid aheldatud Prometheused, meie vanemad ja veljed. Jällegi põlesid sõjatuled ning korraldatud ridades mindi edasi. Veli lumemaalt saatis vennale abi, põhjalase puss põles vereihas. Pagesid penid ning tõusis lipp sini-must-valge üle maa selle, mida embavad Peipsi, Läänemere ning Soome lahe vood. Võitluses karastati end, veritähiseid loodi tulevaile põlvile ning mineviku mornes varemeis ehitati tuleviku koda. Me oleme suutnud läbi viia oma tahtmise. See on mu kodumaa ajalugu paaris sõnas.

Ajaloo hääl aegade hämarast hõikab, rinnas tuli tuikab: Tahad olla vaba — siis ära salli võõraste tahtmist!

11. aprillil 1930. a.

(Autori loal A. Vaigla kogust: „Parimad õpilastööd.“)

A. Stanovitš.

Üts õdak.

*Vanaimä kedras valgit kanga linnu,
sõrmõ vana tekki virka tüüd —
Üsan süvan suikma hällüt imä minnu,
murejoonõ tel jo näkku lüüd.*

*Mõttin vanun kullõl vihma ikvat hellü,
kullõl voki laulu — mõttit tel nii pallu.*

*Süküs õdak pümme, saonõ, hullas vällän
imäl mõttin mullu süküspäiv —
Edimist ma hamõt vahtsõt kandsõ sällän,
imäle ol' tuu sõs rõõmu päiv.*

*Esäle tul' abiline, mähkmin rüblik,
vanaimä vannu päivi hapu oblik.*

03. 11. 36.

*Õdakuga tuuga lõppi hällü aasta,
elueast üts hõllam elätü —
Sügüsid tul' mitmit müüdä saata,
sõrmist rohkõmb aastit elätü.*

*Latsõ põli, laulu aig om ammu lännü,
meelen, nigu unõ läbi neid ma nännü.*

*Imäkene, laula vill kõrd toda laulu
hällütid ku rüüpün minnu kõrd —
Hingest hirmuta nii mino murõt, vällu,
lats ta'as olla viil üts ainu kõrd —*

*Lämmän tarõn suiku — vihma saonõ vällän,
pää pant imä üska, olla nigu hällän.*

Tänapäeva hävitajad.

Lennuk võimsa sõjarelvana on üldist tunnustust leidnud. Saksamaa ehitab lennukaid, Inglismaa õhujõud on nii ja nii suur, valitsusvastaste lennukid pommitasid Madridi ja muid selliseid märkmeid võib leida ajalehtedest iga päev. Suurriigid mõistavad hinnata lennuki tähtsust: sooritas ju lennuk relvana maailmasõjas oma tuleproovi hiilgavalt, ja viimseidki skeptikuid sundis vaikima Abesiinia sõda. Lennuk on relv, mida tuleb tõsiselt arvestada, millela pole mõeldav moodne armee ja mille vastu viimasel ajal ka avalikkus on hakanud suuremat huvi tundma, lugedes ajalehtedest Hispaania sündmusi. Sõjalennuki küsimus peaks ka „lili“ lugejaid huvitama ja all olev artikkel püüabki seda küsimust veidi valgustada, kuigi ruumipuudusel tuleb esialgu piirduda ainult tänapäeva kiireima sõjalennuki, hävitaja kirjeldamisega.

Hävitaja kujunes oma põhijoontes välja juba maailmasõjas. Edukamat tegevust avaldasid nad salkadesse koondatult. Oma ülevõimu eest õhus sõja algul välgnevad sakslased tänu lendur H. Boelcke'le, kes oli esimeste Jagdstaffel'ite organiseerijaks. Maailmasõja-aegsed hävitajad olid rõhuvast enamuses üheistmelised lennukid, mille relvastus koosnes ühest või mitmest kuulipildujast, mis olid lennusuunas liikumatult lennuki külge kinnitatud ja tulistasid läbi liikuva propelleri. Sääraseks, läbi tiirleva propelleri tulistamiseks kasustati nn. sünkroniseeritud kuulipildujaid, mis olid mootoriga ühenduses, mille tõttu lask toimus hetkel, millal propelleri tiiba kuuli teel ees polnud. Sünk-

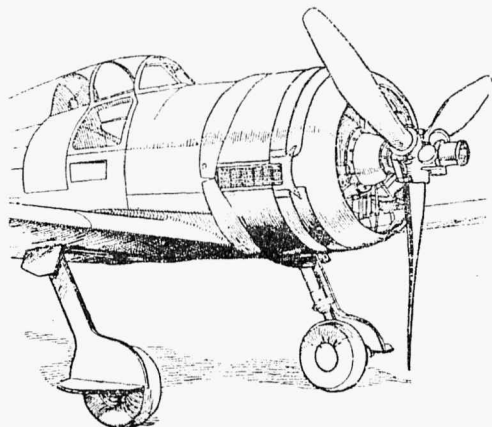
roniseeritud kuulipilduja reguleeriti tavaliselt lasketiirul, kus seks ots-tarbeks propelleri asemel asetati mootori võlli otsa vineerist ketas, mis võimaldas kuulide tee täpse jälgimise. Sellise, liikumatult lennuki külge kinnitatud kuulipildujaga tulistamiseks tuli sihtida kogu lennukiga, s. t. tulistades pidi suuna võtma otse vastase masinale, misugune sihtimisviis lennukilt muidugi nõudis väga häid manööverdamisvõimeid. Teine lahendusviis polnud võimalik, ei saa ju lendur korruga kuulipildujaga sihtida ja samal ajal masinat juhtida. Et säärane sihtimisviis väga häid tagajärgi võib anda, näitavad paljude lendurite saavutused. Näiteks „Punane lendur“ M. v. Richthofen laskis sõja jooksul alla 80 vastast, ja on küllalt lendureid, kellel see arv ulatub üle paarikümne.

Tänapäeval on hävitaja esimeseks ja tähtsamaks ülesandeks kodu kaitsmine. Hävitaja on moodsas lennuväs vahikoeraks, kes peab kodanikke kaitsema vaenulise lennuväe eest. Seepärast peab moodne hävitaja suuteline olema võitlusse astuma iga liiki sõjalennukiga. Praegu tehakse vahet kaht liiki hävitajate vahet. On olemas nn. kallale tungi hävitaja: väike, kerge ja kiire masin väga hääde tõusuvõimetega, mille ülesandeks on vaenlase pommitajaile päeval võimalikult ruttu kallale tungida ja need kahjutuks teha. Teise liigi moodustavad n. n. päevased ja öised hävitajad ehk hävitajad üldiseks otstarbeks. Kuigi säärase hävitaja varustus on palju täielikum, peab ka seda liiki hävitaja olema kiire ja

manööverdamisvõimeline ning evi-
ma häid tõusuomadusi. Oisteks
maandumisteks on nõuetav väike
maandumiskiirus ja lennuk peab
olema võimeline peale võtma küt-
teainet vähemalt kolmeks tunniks.
Lisaks harilikule neljale kuulipildu-
jale peab olema võimalik seda hävi-
tajat relvastada veel nelja väikese
pommiga maapealsete märkide rün-
damiseks. Varustuse hulka kuulub
veel radio, hapnikuaparaat suurtes
kõrgustes võitlemiseks ja täielik
pimelennu-varustus.

Seni oli suurem osa hävitajaist
biplaanid, olgugi et õhuministeeri-
umide poolt ei olnud sellist nõuet
ette seatud, aga viimasel ajal on
kõikjal märgata ühepinnaliste hävi-
tajate ehitamise tendentsi. Selle
päämiseks põhjuseks on pommi-
lennukite kiiruse suur tõus; mis
ulatus juba seniste hävitajate kii-
ruseni ja selle mõnikord koguni
ületas. Nii tõuseb näiteks inglise
Bristol „Blenheim“ pommitaja kii-
rus kuni 440 km / h ja umbes sama
kiirusega pommitajaid on ka muudel
riikidel. Hästi konstrueeritud mono-
plaan ületab kiiruselt iga biplaani;
ja olgugi et viimane evib paremaid
manööverdamise võimeid, on hävi-
tajate ehitamisel otsus langenud
monoplaani kasuks, sest tänapäeva
hävitaja suure kiiruse juures (mood-
saimail hävitajail umbes 500 km/h)
ütteks üles inimese füüsiline vastu-
panuvõime järskudel pööretel tsent-
rifugaaljõu mõju tõttu. Sellest on
tingitudki nähtus, et suure kiiruse
juures jääb lendur äkilisel kurvel
mõneks sekundiks pimedaks.

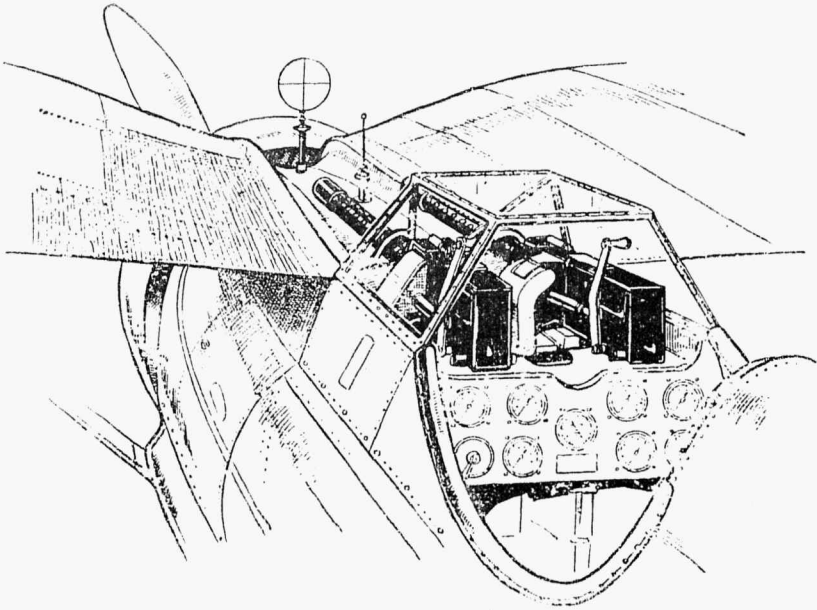
Miks ei võeta muud liiki lahingu-
lennukeid tarvitusele, kus võiks
loobuda manööverdamisest ja kasus-
tada liikuvaid kuulipildujaid nagu
pommilennukite juures? Vastus on
jälle sama: pole õnnestunud ehitada

*Uus Vickers «Venom» (kiirus umb. 500 km/h)
sisseklapituvate ratastega ja reguleeritava
propelleriga.*

praegu mitmeistmelist lennukit, mis
oma kiiruselt pommilennuki küllal-
dusel määral ütetak; ja hävi-
taja, mis ei suuda pommilennukit
tagaajamisel tabada, on lahingu-
tegevuseks kõlbmatu. Väga võima-
lik, et juba lähem tulevik annab
meile kaheistmelise hävitaja, mille
tulejõud on tagaistmel asuva vaat-
leja käsutuses oleva liikuva kuu-
lipilduja tõttu palju suurem kui
üheistmelisel hävitajal ja mille kii-
rus kannatab võrdlust üheistmelise
hävitaja omaga, kuid praegu sää-
rast hävitajat veel ei ole. Igatahes
mõnede asjatundjate arvates kuulub
tulevik kaheistmelisele hävitajale,
kuna viimasel on palju rohkem
võimalusi lahingus vastast tulistada
kui üheistmelisel hävitajal. Seni,
kui lahendus leitud, tuleb aga lep-
pida hariliku üheistmelise hävitajaga
ja seda tehniliselt täiendada.

Kiiruse tõstmiseks on kõik mood-
saimad hävitajad sissetõmmatava
maandumisseadeldisega varustatud,
millest ongi tingitud, et suurem
osa moodsaid lennukeid on ma-

P. Z. L. P. 24. (kiirus 420 km/h. mootor Gnôme Rhône «Mistral Major» 900 HP) juhiiste.

dala tiibasetusega monoplaanid, s.t. nende kandepind asub kere all, missuguse asetuse juures on kerge maandumisseadeldist tiibade sisse tõmmata. Lisatud pildil ongi uus inglise Vickers „Venom“ hävitaja, mille juures on selgesti näha selline maandumisseadeldis ja ka klapid, mis katavad rataste sissetõmmatud asendi juures õõnsused kandepinnas. Samal pildil on veel näha propeller, mille tiibade nurka saab lennu ajal muuta, missuguse võtte abil hoitakse mootori tiirude arv konstantne. Nagu teisedki moodsad hävitajad, on ka Vickers „Venom“ kinnise juhiistmega, millega omakorda muudetakse lennuk voolujoonelisemaks. Suure kiiruse saavutamiseks asetatakse moodsaile hävitajaile ülitugevad mootorid (mitmeil hävitajail 1000 HP) mis oma suure küteteinetarvituse tõttu tublisti

vähendavad hävitaja lennuaega, nii et mõne hävitaja lennuajaks arvestatakse poolteist tundi. On teostunud nõiarang, sest piiratud lennuaeg nõuab omakorda suurt kiirust, kuna hävitajal pole võimalik vaenlast pikemat aega taga ajada. Lisaks sellele on suur kiirus vajalik ka siis, kui vaenlane on käes: ei saa ju ainult ühest suunast kallale tungida, vaid peab ka manööverdama, mis jälle on seotud ajakaotusega, ja kui hävitaja pole küllalt väle, võib vaenlane pääseda minema.

Suur kiirus nõuab aga ka relvastuse revideerimist, sest suure kiiruse juures saab vaenlast väga lühikest aega tulistada, missugune asjaolu nõuab maksimaalset tule intensiivsust. Sel põhjusel ongi moodsad hävitajad väga tugevasti relvastatud. Pääle kere küljes asuvate sünkroniseeritud kuulipildujate, mis

tulistavad läbi propelleri, asetatakse kuulipildujaid veel tiibade sisse väljapoole propelleri ulatust, sest siis pole laskekiirus olenev mootori tiirude arvust. Olgu mainitud, et moodsa hävitaja kuulipilduja laskekiirus peab ületama 1000 lasku minutis. Mõnel lugejal vahest tekib küsimus, et kuidas saab tiibadesse asetatud kuulipildujatega sihtida, kas pole võimalik niiviisi vastasest kahelt poolt mööda lasta? Selle vältimiseks on kuulipildujad tiibadesse nii asetatud, et nende tuli läheb umbes 300 m kaugusel kokku, ja õhulahingut peetakse umbes sel kaugusel teineteisest. Kuid pääle suurendatud kuulipildujate arvu on mitmed hävitajad viimasel ajal veel relvastatud väikesekaliibriliste kahuritega. Selline 20—40 mm kahur asetatakse tavaliselt mootori sisse järgmisel viisil: väntvõlli tiirlemine kantakse hammasrataste abil üle kahurile ja propeller asetatakse kahuri külge, nii et kuulid väljuvad otse propelleri keskkohast. Peab siinkohal veel tähendama, et see idee pole kaugeltki uus. Juba maailmasõjas katsetas kuulus prantsuse lendur Guynemer säärase kahuriga, kuid tookord ei annud katsed küllalt rahuldavaid tulemusi. Aga

mõned konstruktorid pole leppinud isegi ühe kahuriga, mis on lisaks kuulipildujale, vaid on tarvitusele võtnud kaks tiibadesse asetatud kahurit. Niisuguse ränga relvastusega on ka meie teisel pildil kujutatud Poola hävitaja P. Z. L. P. 24. Pildil on näha küll ainult sünkroniseeritud kuulipildujaid juhiistme juures. See pilt annab veel hää ettekujutuse erilisest tiibade asetusest, neile on antud kajaka tiibade kuju, et võimaldada lendurile paremat väljavaadet. Kahurite tiibadesse asetamine nõuab aga veel pikemat uurimistööd, sest seniseil katseil on kuulide hajumine osutunud liiga suureks.

Kokku võttes olgu mainitud, et lähemal aastail säilib üheistmeline hävitaja oma seisukoha esimese järgu lahingulennukina. Arvatavasti suurem osa hävitajaist saavad olema monoplaanid. Sissetõmmatavad maandumisseadeldised leiavad veel laiemat tarvitamist ja samuti on enam kui tõenäoline, et paari aasta jooksul on kahurid üldiselt tarvitusel kõikide tähtsamate õhujõudude hävitajate juures. Samuti toovad lähemad aastad tarvitusele mitme kahuriga varustatud hävitajad.

A. Stancviš.

Mõnda ekskursionist Riiga.

Ei mäleta täpset kuupäeva septembri keskelt, mil klassijuhataja alustas ekskursionijuttu, kuid mäletan hästi ta lauseid, mis kirjeldasid aastaid tagasi korraldatud ekskursionist Riiga.

Klassivanem otse agitaatorliku osavusega suutis võita kolmneljandikku poiste südameist, kes lubasid

kaasa sõita. Ei olnud erilist löömingut sõiduraha kasseerimiseltgi. Peab nentima, et õnnelumal pole kunagi V tehnikaklassi unustanud: õnnelumal hellitas nüüdki meid — nimelt langes Läti rahakurss ja meie sõidukulud ulatusid veidi üle ühe „punase raha“.

Kolmanda oktoobri viimasel õh-

tul kogunesid poisid, näol sõbralik mehemeie, kõva krae kaelas ja vastsed viigitud püksid jalas, Tartu jaama. Oodati õhtuse „ekspressi“ tulekut.

Saatjaiks meie teekonnale oli härra direktor klassijuhatajale lisaks komandeeritud veel inseneri-õpetaja.

Kell 19.15 läksime sajast märke akendega vagunisse, kus hõivasime terve kupee, kuna härrad õpetajad hakkasid päevasündmusi lugema kaasavõetud ajalehist uksega eraldatud kupee.

Rong jättis maha Tartu jaama ja tormas ähkiendes mööda lõunasse viivat raudteed õhtusesse hallusse. Aeg-ajalt vilkusid üksikud, peatuskohti tähistavad tuled, valgustades jaamaesiseid, kus peatusid vaid posti- ja mootorrongid. Mööda neist kihutasime „ekspressiga“. Cotasime teatava põnevusega üle piiri sõitu. Ajaviiteks laulis meie kvartett moodsa tantsumuusika moodsamaid löökpalasid ja mängiti kaarte, kuna mõni „härra“ segas end isegi õpetajate keskustellu ja püüdis õpilasliku uudishimuga süveneda pedagoogide jutlemisse.

Viimaks ometi Valgas. Mõni minut seisatus rong, ja siis nagu kartes hilistumist tormas üle piiri Läti-Valka. Siingi peatus.

No on hoopis midagi muud kui Eestis, olgugi et vaevalt sada meetrit üle piiri. Korraga tulevad „zöllnerid“, „miravoid“, konduktorid ja muud kui hõiskavad: „Pakid näidata! Kui palju raha kaasas – muidugi kulda!“ Ja üks härra leidis kohasemana geomeetriliselt „tõestatud“ võrdhaarseid kolmnurki lüüa isikutunnistustele. Ühel kaaslasel oli kogemata kaasa võetud „valge pass“, tähendab, mustade kaante asemel olid valged katastroonkaaned ja needki vallale, nii et „tem-

pelmeister“ pidi dokumendi sisu kinnitama kaante külge suure vedrunõelaga.

Mis puutub lätlastesse esimese mulje kohaselt, siis ütlen, et üks imelik rahvas see n. n. „moosese“ sugu.

Vagunis vedeleb konisid, paberit ja muudki ebasobivat põrandal. Ühes jaamas tuli vagunisse kena daam, tahtis istuda, kuid mugavalt istuv lätlane ei pannud daami tähelegi. Kahjuks meiegi ei saanud talle istet pakkuda, kuna ise samuti seisime. Daam läks vaguni rõdule. Üks meist otsustas tutvuda selle daamiga ja ma nägin neid veerand tunni järele õnnelikult jutlevat. Meeldiv daam, oli kaaslaste arvamine. Hiljem Riias nägin sama riialast ja temaga tutvunud härrat (sama, kes vagunis temaga jutles) ühel peatänaval juveliiri akna all sõrmuseid, puhtast kullast sõrmuseid, vaatlemas.

Tol ööl, millisel Riiga jõudsime, sirveldas siingi nagu kodulinnas. Astunud perroomile kuulen imelikku sosinat, reisijatel kõigil nagu maodus, sisisevad aina. Selgus, et lätlasele on omane susisemine ja susisevad häälikudki „š“ ja „z“.

Meie polnud küll lätlased, kuid nende keel oli meilgi selge. Nii näiteks: „Ets teres varaz hommi-kuts — või — kuules, nachbars, kuidasz tervisz ja kābaradz kāivadš!“

Esimese härrana õppisime tunda Dzeiversi, Riia ekskursantide juhti. Too vanahärra tuletas meelde mõnd pildil nähtud munka või kreeka-katoliku usu elatanud preestrit.

Mõnekümne-minutilise teekonna järele jõudsime Mednieku tänavasse, kus ühes kivimajas ootasid meid soe tee ja pehmed asemed. Siin tutvusime turistide büroo juhatajaga, kes kangesti tuletas meelde

ühte kuju O. Lutsu „Argipäevast“ ja kellele meie julgesime oma koolipoisilikust nimetagavarast otsida kaks uut nime: „schnurrbart“ ja „hüljes“.

Joonud sooja teed, korraldasime meile määratud voodid, arutelime eelolevast päevast, kuni pikapääle uinusime mees-mehe järele läti unejumala hõlmas.

Järgmise päeva varahommikul, kui päike mängles Düüna suudmel, läksime koos Klaipeda õpetajatega kuulsale Riia Vennaste- ja Metsakalmistule. Eriti meeldis viimati mainitud rahula. Peaaegu iga kalmu ehtis suurem või vähem skulptuur mõnelt läti paremalt kunstnikult. Kõitis tähelepanu Janis Čakste kalmul jõuline, lihastesse uppuv mehe kuju, niisama nagu Degavsi kalmul nukrutsev nainegi, raiutud valgest marmorist. Janis Rainise rahulas pälvis erilist imetlust tema kalmul asuv ärkava, tõusva naise kuju hallist soome graniidist.

Riias külastasime suuremaid tööstusi, muuseume ja peaaegu kõiki tähtsamaid asutisi. Peab rõhutama läti kunstisaavutiste — skulptuuride ja maalide — omapärast vormi, millesse kunstnik paigutanud ülevoolavat, ürgset jõudu.

Lätlased ise on väga uhked oma saavutisile ja armastavad rõhutada sageli: „Meie kunst on väärikas!“ Nii tundus isegi, et Michelangelo „Mooses“ kujutab lätlaste esiisa ja et Weizenbergi „Hämarik“ on lätlaste eraomand.

Esimesel õhtul tutvusime ka Riias viibivate leedulannadega — Šiauliai tütarlaste-seminari õpilastega. Midagi imeliselt pakitsevat tungis hinge, nähes noid pruunisilmalisi mustajuukselisi näitsikuid. Tutvumine läks nagu ise-endast.

Nautisime koos ähmaseil õhtuil Riia salapärasusi ja vaimustasime eesti keele suurepärase kõlaga leedulasi. Nad õppisid kergesti meie nimed, nagu: „Päka“, Aadu ja mõned sõnad, isegi „kurat“, (viimase sõna teadsid nad hää olevat). Haripunkt keskustellu saavutati siis, kui meid koos leedulannadega paluti Riias asuvasse Leedu gümnaasiumi koosviibimisele, kus iseenesest mõistetavalt ei puudunud tantski. Samal õhtusel lahkusid nad Šiauliaisse väljuval rongil. Järgneva päeva hommikul teadsime, et neid ei ole enam. Nad elasid vaid mälestusile, elasid mõtteile, mida hiljem saatsid „armsaile eesti poistele.“ Veel üleele nägid nad und kõrvalruumis, lukustamata uste taga, kuid täna haigutasid tühjad ruumid lahkunuile järele.

Viimasel päeval külastasime Läti ringhäälingut ja kalossivabrikut. Odav kummikaup meelitas üht õpetajaistki niivõrd, et ta ostis koju sõiduks uued kalossid, kuna vanad pakkis hoolikalt paberisse ja pani vagunis pingi alla.

Riiaist lahkusime 6. oktoobril pärast lõunat. Kurvalt jälgis lahkujaid too tüdruk, kes meid teenis igal hommikul teelauas.

Mälestuseks muretseti teeäärseist äridest üht-teist tarvilikku, mida rongil imeteldi. Üks kaaslasist ostis merivaigust „sitika“ ja lubas selle anda õele, kuna merivaigust pääga kullast sõrmuse lubas kinkida „kallimale“. Aeg kadus märkamatu. Vagunisse tulid jällegi nood ametnikud-kontrollid, sarjasid isegi taskuis, kuid ei leidnud kuskilt keelatud kaupa. Jõudnud Eesti-Valka, ootasime peaaegu tund aega, kuni rong edasi sõitis. Vestlesime jaamahoones Valga õpilastega, nad olid nagu meie pärast jaama kogune-

M. Port.

Tartu vaade.

nudki. Eks poeglastegümnaasiumi poisid ole ikka need, keda kõikjale oodatakse! Nad on, nagu armastatakse öelda, „külalislahked ja ka oodatud külalised“.

Keskööks jõudsimme sajuusesse Tartusse. Tuju oli häa, kuid mälestusis oli avatud uus lehekülg, millel seisisid nende nimed, keda oli nähtud, ja küsitav, kas üldse nähakse.

Mälestused Riiasid olid nädalapäeviks kõneaineks kaaslasile. Paari päeva pärast tuli Leedust isegi paar kirja. Ja üks mees sai juba fotogi tütarlapselt, mida hoiab sulapatjade vahel, kui magab. Olime uhked, et käisime Riias, lätlasti vaatamas — aga — varsti sõidame ehk Leedusse!

Õpilaskonna omaüritusist ja . . .

Proloog.

Kui ülikoolis teostatakse reformi ja üliõpilaskond on pistetud terava kriitika luubi alla, siis on ka õigustatud trükimusta raiskamine gümnaasiuminooruse isetegevuse, omaürituste, hindamiseks. Pälvigu tähelepanu piasjadki, millele tavaliselt ei omistata seda tähendust, mida nad tõelikult evivad, olles kõigi taunitavate seikade idudeks.

Esimene kapiitel.

Õpilaskonna isetegevust koordineerib klasside esindajate kogu, nn. asemikekogu. Teiseks kõrgemaks õpilaskonna organiks on õpilaskonna juhatus. Viimase võimupiirid on aga üpris kitsad ja seepärast kuuluvad peagu kõik küsimused asemikekogu kompetentsi. Siin aga ilmneb tõhusa energia puudus ja loidus.

Ülikoolis on absurdne akadeemiline veerand traditsiooniks. Asemikekogule üpris sageli ei piisa veerandistki, vaid pigem võiks kõnelda akadeemilisest poolest. Pole ka midagi imestada, kui kvoorumit üldse ei saavutata ja koosolek jääb pidamata. Akadeemiline lõp-matus? . . . Muide on ajakirjanduses konstateeritud, et õpilase tööpäev on pikk peagu 24 tundi (meie, õpilased, võime siiralt sedastada, et see on tõesti veel palju pikem?). Viivitamisega, mida põhjustavad koosolekule hilistujad, raisatakse aga niikuinii kalleid minuteid; ei tunta respekti kaasvõitleja vastu. Lubatakse end valida „diplomaadiks“, kuid ei suhtuta tõsiselt endale võetud kohustusse!

Säärane distsipliinitus on välditav, kui avardatakse õpilaskonna juhatuse võimupiire. On koosoleku kindlaksmääratud algusest möödunud näit. viis minutit ning pole siiski saavutatud kvoorumit, otsustab pidamata jäänud koosoleku kavas olevad küsimused õpilaskonna juhatus. Otsused jõustuvad aktepteerituina direktori poolt. Kui asemikekogu osutab passiivsust korduvalt, võib juhatus kogu laiali saata ja nõuda uusi valimisi. Kui juhatus peab tarvilikuks kogu õpilaskonna täsmalisesmat informeerimist, võiks õpilaskonna vanem esineda kõnega, motiveerides juhatuse aktsioone. Nii välditaks põhjendamatuid lahk-helisiid ja ei katkeks tihe kontakt õpilaskonna ning juhatuse vahel.

Et vältida juhatuse „diktatuuri“, võib õpilaskonna põhikirjas olla klausel, mille põhjal on näit. 20% asemikest õigustatud enne koosolekut esinema protestiga, kui koosoleku aeg on neile ebasobiv. Muidu võiks juhatus määrata koosolekud nii, et asemikel on võimatu tööst osa võtta, ja juhatusel oleks siis üpris kerge „võimu haarata“.

„Kõvakäeline“ juhatus peaks suutma õpilasi virgutada energilisele isetegevusele. Kui aga siiski ei tõuse elavamalt huvi omaürituste vastu, kui ei osata hinnata asemikekogu kui demokraatlikku institutsiooni, milleks siis üldse kunstlikult hoida hinge sees sellel „rahvasteliidul“!

Teine kapiitel.

Tsivilisatsiooniga pole kadunud „rumal“ (võib ka jutumärkideta) komme — tervitamine. See iga-

tahes ei ole tsivilisatsiooni sümptoome, sest ka madalamal arengustapmel olevail „inimloomadel“ on oma tervituskombed. Suudeldakse, vahetatakse piipe, hõõrutakse vastastikku ninasid jne., kui ei olda nii tsiviliseerimatud, et kohtamisel teine endataolise silmapilk maha notib ja aplalt pintslisse pistab.

Tsivilisatsioon on püüdnud lihtsustada tervitusmenetlusi, kuid õpilased on veelgi radikaalsemad ja tahavad tsivilisatsiooni progressi kiirendada. On tavaline, et ühte organisatsiooni kuuluvad isikud tervitavad üksteist. Tervitamine sisendab ühistunnet ja on nagu respekti-avalduseks sõbrale, organisatsioonikaaslastele.

Tuleb vanema klassi õpilasele tänaval vastu pisike „juntsu“. Esimene piilub, kas väike suvatseb teda tervitada, kuid tutki; see teeb veidraid grimasse ja ütleb paar priskemat sõna — nii punni mõttes. Kui viitsiksid kõik sedagi! Tervitamine kui niisugune esineb ainult klassikaaslastel ja tõsistel sõpradel. Kuid „jube“ oleks tõepoolest, kui tervitamine muutuks üldse naeruväärseks tembutamiseks, s. t. tervitamine oleks ajast ja arust. Tuleks nohisedes mööduda siis ka tuttavaist tütarlapsist.

Õpilaste vormiriietuse — ehk mundri, kui soovite — küsimus on jäänud õhku rippuma, kuid loodetavasti siiski lähendatakse sellega seoses olevad „rasked“ probleemid. Õpilase vormiriietuse manu peaksid kuuluma ka klassi osutavad märgid. Tänaval kohtudes pole siis kahtlust, kes peab enne tervitama. Paralleelklasside õpilased, võrdsete „kraadidega“, ei hakkaks teineteiselt ootama esimesena tervitamist, sest tervitamine suurema austusavaldusena

(tervitamise man mängib väga suurt rolli auküsimus!) tuleb nooremalt õpilaselt. Kui õpilased on vormis, peaks tülikas „mütsivinnamine“ asendatama lihtsama tervitusmenetlusega.

Nii palju ridu raisatud asemikekogule ja tervitamisprobleemiga muidugi jäetud pugeja mulje — aga: kui juba, siis juba.

Kolmas ning viimane kapiitel.

On manatud „Dante „Põrgu“ kõiki üliõpilasorganisatsioone, kuid nii paradoksaalne, kui see ka näib, peab eriti alla jutitama, et õpilasingidel on siiski neilt midagi õppida. Ringides peaks valitsema selline intiimne meeleolu nagu üliõpilasorganisatsioonides!

Arvestamata mõningaid erandeid, ei astuta teatud ringi liikmeks mitte seepärast, et tuntakse tõsist huvi, vaid et ringi juhataja või liikmete registreerija on jõudnud mehe vedelaks kõnelda. Ei ole aga mingit mõtet pilduda 10-sendiseid siia ja sinna lunastades ringi liikmekaarte, sest olles ringi liige ei evita mingisuguseid erilisi eesõigusi. Referaatkoosolekuile võivad ilmuda ka mitteliikmed. Kui ring korraldab peo ehk niinimetatud huviõhtu, saavad ringi liikmed pääsmeilt hinnaalandust ainult liikmemaksu ulatuses.

Nende ridade pärast mõned ringlased muidugi sattusid tulisesse raevu. Pardon — kõiki ei soovitud nii teravalt kritiseerida, s. t. „lõigata“, kuid on palju teisi ringe, kus hoop tabab naelapääd.

Kui ringi üritusist võivad osa võtta ka mitteliikmed, ei arene ringi liikmete seas, „klassiteadvus“, s. o. teadlikkus ühistest vaimlistest huvidest, kuna võõras element

takistab ringi liikmetel tihedama kontakti loomist.

Siin ei propageerita separatistlikke ideid ja peab isegi mõnna, et lõhede vältimiseks õpilaskonnas tuleb korraldada huviõhtuid, millest võivad osa võtta kõik õpilased. Semestri jooksul võiks iga ring korraldada ka ühe laiemaid hulki huvitava avaliku referaatkoosoleku. Muide on tavaliselt igal ringil semestris ainult paar referaati. On ju loomulik, et ühiste huvidega isikud koonduvad selleks, et leida avaramaid teid ühiste eesmärkide saavutamiseks. See on hoopis midagi muud kui onupojapoliitika!

Liikmemaksu tõstmisega välditaks elementi, kellel pole ringi eesmärkidele vastavaid huvisid, tungi-

mast ringi tõhusa töö paralüüsimiseks. Kui ringis valitseb tõsine töömeeleolu, kui liikmed tunnevad ennid sõpradena, kaasvõitlejana, siis kaob ka liikmete hagemine või teiste sõnadega — värbimine. Iga õpilane, leides enesel mõningaid huvisid, astub omal algatusel teava ringi liikmeks. Omal algatusel, sest ta teab, et ringi on koonduvad õpilased, kes soovivad taotleda ühiseid eesmärke; ta teab, et liikmemaksuks antud summa ei ole maha visatud.

Epiloog.

Nii piinlik kui mul ka on, pean ometi siiralt sedastama, et mul enam midagi öelda ei ole. Lõpp.

Mina ise.

TPG, TPK ja TTK õpilasringide tegevusest.

Spordiringi tegevust juhatab E. Kivivare V-r. Spordiringi liikmete arv on suurim koolis (üle 100). Sp.-r. kavatses korraldada referaatkoosolekuid tutvumiseks Berliini olümpiamängudega. Suusatajaille korraldatakse kursusi ja võimaluste korral ka võistlus.

Eelmiste aastate eeskujul võtab Spordiring osa T. K. S. E. tegevusest. See toimub kergejõustiku- ja käsipallivõistluste näol.

Korraldati koos Laskuringiga piduõhtu, mis kujunes rohke osavõtu tõttu õige meeleolurikkaks.

Laskuringi juhatab L. Kriisa. Laskuringi kavas on nimetamisväärt hiijuti korraldatud pidu. Kavas on veel laskevõistluste korraldamine gümnaasiumis ja keskkoolis ning referaadid. Ringi liikmete arv ulatub sajani.

Fotoringi juhatajaks valiti tänava V. Vaaro V-r. Fotoringi tegevuskavas on enne jõulu ette nähtud töökoosolekute pidamine ja fotokursuste korraldamine. Viimase

korraldamiseks on juba vajalikke samme astutud. Pääle jõulu asutakse aga huviõhtu korraldamisele.

Tehnikaringi juhatab Koor II-t. Elektro-seksioon korraldab 5 referaati, 2 õppekäiku ja raadioõhtuid. Ehituse-seksioon korraldab 4 referaati ja 2 õppekäiku. Mõlemal seksioonidel on koos Enesekasvatuse ringiga üks huviõhtu.

Neist on juba korraldatud kaks referaati ja üks õppekäik rohkel õpilaste osavõtul.

Maleringi juhatajaks valiti tänava H. Kord V-t. Ringi tegevuskavas käesoleval semestril on ette nähtud võistluse korraldamine kooli malemeistri nimele ja klassidevaheliste võistluste korraldamine. Ringi liikmed võtavad peaaegu täies koosseisus võistlustest osa.

Hum.-ringi juhatajaks valiti V. Siska V-r.

Käesoleva poolaasta tegevuskavas on lähemal päevil referaat telepaatiast. Tartu

tütarlastergümnaasiumi Kirjanduse Ringiga on loodud kontakt ühiste ürituste teostamiseks.

Loodusteaduste ringi juhatajaks valiti K. Lampman. Loodusteaduste ring korraldab õppekäike, referaate ja töökoosolekuid. Tegevus on praegu täies hoos.

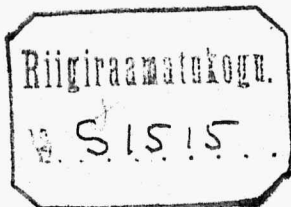
Kunstiringi juhatab J. Estam V-r. Ring korraldab õppekäike ja töökoosolekuid. Töökoosolekuil töötatakse akvarellide, söe ja pliiatsiga. Hiljuti korraldas k-ring õppekäigu „Pallase“ õpilastööde näitusele.

Käesoleval semestril teostus põhikirja uuendamine.

Enesekasvatusringi tegevusest.

Tänavu on enesekasvatusringi tegevus võrdlemisi kitsapiiriline. Tegevuskavas on ette nähtud referaat- ja vaidluskoosolekuid. Lisaks sellele korraldab nimetatud ring poeglastegümnaasiumi, keskkooli ja tehnikakooli õpilaste vahelise deklamatsioonivõistluse.

Enesekasvatusringi tegevust korraldavad juhina õpil. A. Stanovičš V-t. ja abijuhina õpil. U. Räst samast klassist. Pääle nende kuuluvad juhatusse J. Justšuk, R. Uustal ja L. Rimmel.

Ed. Meksi

KARUSNAHA JA
MÜTSIARI

SOOVITAB SUURES
VALIKUS KÕIKSUGU

KARUSNAHKU
JA
KOOLIMÜTSE

Kauba tän. 7.

J. Lill'e mesikoogid!

Moodsates her-
meetiliselt suletud
metall-ilu karpide-
des ja tsellofaan
kottides.

Müügil kõikjal.

Esimene Eesti
Mesikoogi tööstus

J. LILL - TARTUS.

PARIMAIID RAADIOAPARAATE

nagu: **T-T-V.**
Marconi
Siera
Telefunken j. t.

Ostate

O/U. Esto-Muusika
Tartu, Aleksandri tän. 2. Tel. 14-88.

Hind 25 senti.